

НАБЛИЖЕННЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І РОЗРОБОК ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ

Сергій Ревуцький,
завідувач сектором інновацій НДІ інтелектуальної власності АПРН України, к.е.н.

У сучасних умовах становлення світового господарства відбувається поглиблення процесів міжнародного розподілу праці, підвищення значення зовнішніх факторів національного розвитку. Ці явища охоплюються поняттям інтернаціоналізації світової спільноти, що являє собою посилення взаємозв'язку та взаємозалежності економік окремих країн, вплив міжнародних економічних відносин на національні економіки, участь країн у світовому господарстві.

Важливим етапом розвитку інтернаціоналізації світової економіки є міжнародна економічна інтеграція.

На сучасному етапі розвитку світової економіки рівень інноваційної діяльності характеризується гіперрівнем, де інноваційна діяльність здійснюється об'єднаними державними системами (США, Європейський Союз, Росія), а також транснаціональними корпораціями.

Тут виробництво наукоємної продукції здійснюється крупними корпораціями, які працюють у сфері наукоємного бізнесу. Наряду з цим, виробництво наукоємної продукції здійснюється малими та середніми підприємствами.

Розглянемо наближення інтеграційних процесів у науково-техніч-

ній сфері в країнах Європейського Союзу (надалі — ЄС). Інтеграція, яка відбувається у науково-технічній сфері, охоплює країни ЄС. Найсамперед, це виявляється в економічній інтеграції наукових розробок й досліджень. У цьому аспекті необхідно підкреслити, що розвиток економіки країн ЄС в умовах глобалізації світової економіки залежить передусім від спроможності цих країн найбільш ефективно використовувати не тільки свій науково-технічний потенціал, але й досвід та потенціал країн всього європейського простору, включаючи країни з перехідною економікою. В цьому контексті великої значущості набуває формування єдиного європейського дослідницького простору (European Research Area — ERA), ідею створення якого було висунуто європейським комісіонером з питань науки Філіпом Бускеном у 1999 році [1, 2].

У січні 2000 року Європейською Комісією було розроблено та затверджено план здійснення проекту “європейського наукового простору” (ЄНП), основні положення якого було відображено в документі “Міжнародна значущість Європейського наукового простору”. Задачі ЄНП — створення не розподіленого кордо-

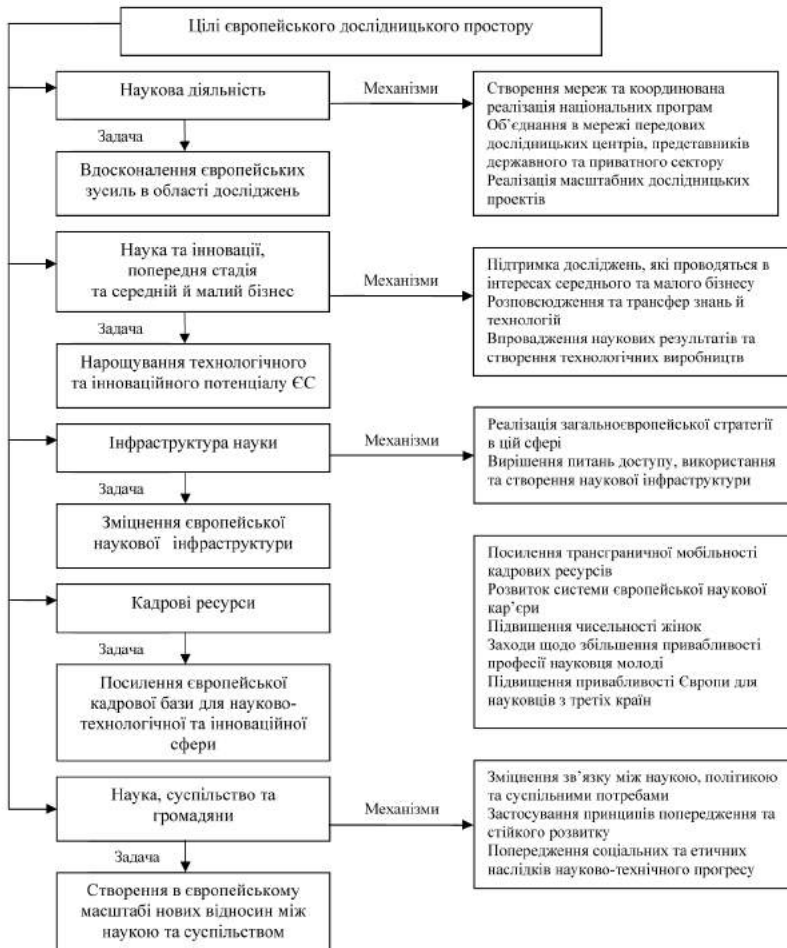
ПРАВО ТА ІННОВАЦІЇ

нами наукового простору, забезпечення максимально ефективного використання наукового потенціалу та матеріальних ресурсів країн ЄС, з урахуванням накопиченого досвіду та досягнень, на основі тісного взаємозв'язку регіональної та національної науково-технічної політики, обміну знаннями та інформацією, а також сприяння мобільності наукових кадрів [3]. Більш детально цілі, задачі та механізми реалізації програми відображено на мал. 1.

Програма передбачає ряд цілей Європейського дослідницького простору, основними з яких є:

1. Основною задачею наукової діяльності передбачається вдосконалення європейських зусиль в галузі наукових досліджень. Основним механізмом для здійснення цієї цілі є створення мереж та координація у реалізації національних програм. Це може бути досягнуто шляхом об'єднання у мережі передових дослідницьких центрів, а також об'єднання зусиль у цій галузі державного та приватного секторів. Тут особливе місце займає реалізація дослідницьких проектів.

2. Важливою метою є перетворення наукових розробок та досліджень

Мал. 1 Основні цілі Європейського дослідницького простору та механізми їх реалізації

в інновації. Особливу роль тут відіграє середній та малий бізнес. Основна задача, яка ставиться перед країнами ЄС — нарощування технологічного та інноваційного потенціалу цих країн. Це можливо здійснити шляхом підтримки досліджень середнього та малого бізнесу, розповсюдження й трансферу знань та передових технологій. Великого значення набувають впровадження наукових результатів та створення нових технологічних виробництв.

3. Малі та середні підприємства користуються пріоритетною підтримкою в країнах континентальної Європи. Поряд з "гнучкістю" підприємств даної категорії, яка дозволяє їм більш оперативно реагувати на зміни ринкової обстановки, та їх роллю як постачальників окремих видів наукоємної продукції для комплектації крупних виробництв, має місце й очевидна соціальна спрямованість — працевлаштування найбільш активних та життєздатних науково-технічних кадрів, які представляють дуже цінну частину кадрової компоненти науково-технічного потенціалу країни.

Ще однією метою європейського дослідницького простору є вдосконалення інфраструктури науки. Для цього необхідна реалізація загальноєвропейської стратегії в цій сфері, а також вирішення питань доступу, використання та створення нових форм наукової інфраструктури.

У країнах ЄС активно підтримується кооперація науки з промисловістю, що здійснюється за допомогою розвитку університетських інноваційних центрів, центрів трансферу технологій, агенцій технологічного брокерства, регіональних центрів нових технологій.

Важливе місце у функціонуванні інтеграційних процесів займають си-

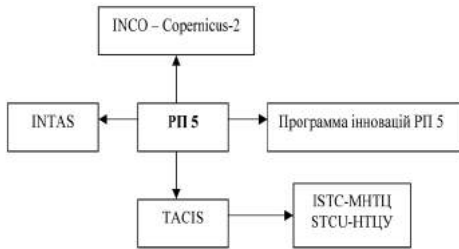
стеми науково-технічної інформації, інформаційного забезпечення інноваційної діяльності на основі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), технопарки, бізнес-інкубатори, інноваційно-технологічні центри, консалтингові фірми, фінансові й інші структури.

Вищим економічним рівнем інноваційної діяльності є глобальний рівень, де отримуватимуться та розповсюджуватимуться нові знання на рівні глобальних формалізованих й неформалізованих мереж. Прикладами таких мереж є фундаментальна наука (неформалізована мережа) та інформаційна мережа Інтернет.

Для максимальної ефективності досягнення цілей, які поставлені, Європейський науковий простір буде відкрито для всіх країн світу. Практичне створення наукового простору починається з реалізації Шостої Рамочної програми 2002-2006 рр. [3].

Організація та регулювання взаємодії ЄС — СНД здійснюються в рамках П'ятої Рамочної програми науково-технічного розвитку ЄС та інших програм, дві з яких — «Підтвердження міжнародної ролі європейської науки» (INCO-2), що включає ініціативу *Copernicus*, та «Сприяння інноваціям», ціллю яких є безпосередньо взаємодія з новими незалежними державами. Механізм взаємодії в рамках 5РП наведено на мал. 2.

Окрім перелічених напрямків науково-технічної співпраці в рамках ЄС, науковці нових незалежних держав беруть участь у галузевих програмах таких, як ядерна безпека (Генеральний директорат *External Relations* та Генеральний директорат *Environment*), космос (Центр спільних досліджень), навколишнє середовище (Генеральний директорат *En-*

Мал. 2 Науково-технічне співробітництво та допомога Європейського Союзу країнам СНД згідно зі схемою РП 5

vironment), енергетика і транспорт (Генеральний директорат Energy and Transport), промисловість (Генеральний директорат Enterprise), інформаційне товариство та телекомунікації (Генеральний директорат Information Society) та вища освіта (Генеральний директорат Education and Culture). У той же час ці країни мають можливість досить обмеженої участі в глобальних програмах Євросоюзу, ініціативи науковців фінансуються лише в випадку великої заінтересованості ЄС [4].

Особливе місце в програмі ЕНП відводиться країнам з перехідною економікою та економікою, яка розвивається. При організації взаємодії з країнами СНД передбачається, по-перше, стабілізувати науковий потенціал цих держав, по-друге, сприяти вирішенню різних проблем, які представляють взаємний інтерес.

Координація взаємодії країн-членів СНД здійснюється Міждержавною науково-технічною радою, створеною 15 травня 1992 року на основі Угоди про міждержавну науково-технічну співпрацю, та яка виконує такі функції:

- узгодження пропозицій за напрямками міждержавної науково-технічної співпраці;
- вибір форм спільної науково-

технічної діяльності;

- подання на затвердження державам-членам Співдружності, а при наявності повноважень — затвердження документів щодо науково-технічної співпраці;
- прийняття рішень щодо формування робочих органів ради;
- затвердження регламенту роботи органів та кошторису витрат на їх утримання.

Регіональні програми об'єднання зусиль з метою більш ефективного та прискореного розвитку науково-технічної складової економічного зростання формуються з врахуванням світових тенденцій, глибини міжнародних зв'язків, національних й регіональних інтересів та безпеки [4].

Використання зарубіжного досвіду науково-технічної інтеграції на сучасному етапі набуває важливого значення для реалізації національних інтересів України в цій сфері.

Досвід останніх десятиліть свідчить, що серед основних чинників конкурентоспроможності національної економіки одним із головних є посилення розробки та впровадження механізмів інноваційної політики, що мають забезпечувати конкурентоспроможність економіки в стратегічній перспективі. Посилення спеціалізації країн у міжнародному поділі праці та їхнє прагнення концентрувати на власній території фактори, які стануть визначальними у конкурентній боротьбі третього тисячоліття, вказують на відведення підвищенню рівня інноваційності економіки чільного місця у державній стратегії.

При цьому пріоритетні напрями у забезпеченні конкурентоспроможності економіки на основі інновацій все більше пов'язуються не з масштабними та надвитратними про-

ектами проривного характеру, а з проведенням системної політики щодо розвитку ланцюгів національних інноваційних систем (НІС).

Для підвищення рівня інтеграційних процесів в галузі наукових розробок та досліджень необхідне комплексне вирішення низки задач, а саме:

- формування пріоритетів інноваційної діяльності;
- посилення державного регулювання та підтримки науково-дослідних та досвідно-конструкторських робіт у конкурентоспроможних галузях;
- створення умов для розвитку кадрового потенціалу вітчизняної науки та забезпечення спадковості в науковій та технологічній сферах;
- забезпечення активного розвитку інноваційної діяльності підприємств та організацій, які працюють у галузі комерціалізації технологій;
- забезпечення підвищення ефективності державно-приватного партнерства при реалізації найважливіших інноваційних проєктів державного значення.

Проблемами прогнозування в Україні займалась Рада з вивчення

виробничих сил України НАН, яка з 1976 року керувала розробкою Комплексної програми науково-технічного прогресу на 20-річний період з уточненням та доробкою через кожні п'ять років. У 1992 році програму було перейменовано у Комплексний прогноз науково-технічного та соціально-економічного розвитку України (1996-2015 рр.). У 1997 році на базі Інституту економіки НАН України створено Інститут економічного прогнозування. Головний напрямок його діяльності — системне моделювання процесів економічного розвитку та макроекономічне прогнозування, яке охоплює й перспективи науково-технічного розвитку.

Особливу значимість у прогнозуванні науково-технічного розвитку України мають процеси організації та стимулювання передання наукових розробок із сфери одержання знань у виробництво. Досягається це за допомогою розвитку ринку об'єктів інтелектуальної власності, створення інноваційної інфраструктури фінансового та податкового стимулювання науково-технічної діяльності, розвитку системи освіти тощо. ◆

Список використаних джерел:

1. *Проблема наукової інтеграції: міжнародний симпозиум «Роль міжнародних організацій у розвитку загальноєвропейського науково-технологічного простору» (Київ, 22-23 вересня 2001 р.) // Вісник України. — 2002. — № 1.*
2. *Фіртсов С., Бордюк Є., Левіна Д. та ін. На шляху до створення єдиного європейського дослідницького простору // Вісник НАН України. — 2002. — № 9.*
3. *Commission comments on research infrastructures and the ERA // Cordis focus Supplement. — 2001. — № 169. — p.1-2.*
4. *Интеграция научно-технической сферы Украины в мировую экономическую систему. Монография. Донецк, 2003.*